

SULIFFIIT PEQQISSUT

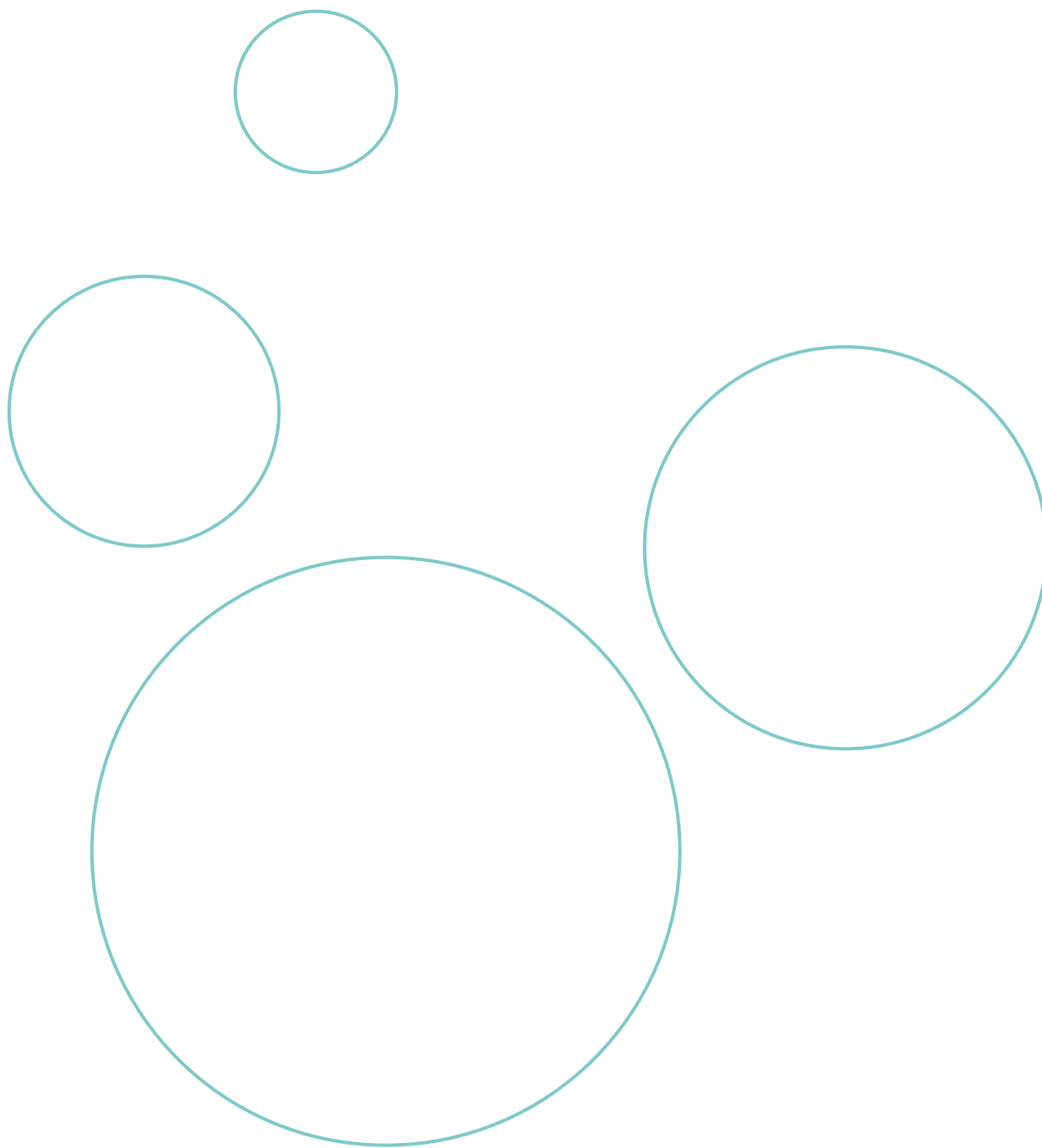
*– Suliniummi misiliutitut ukiuni pingasuni
ingerlanneqartumit misilittakkat*

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

SDU
STATENS INSTITUT FOR
FOLKESUNDHED

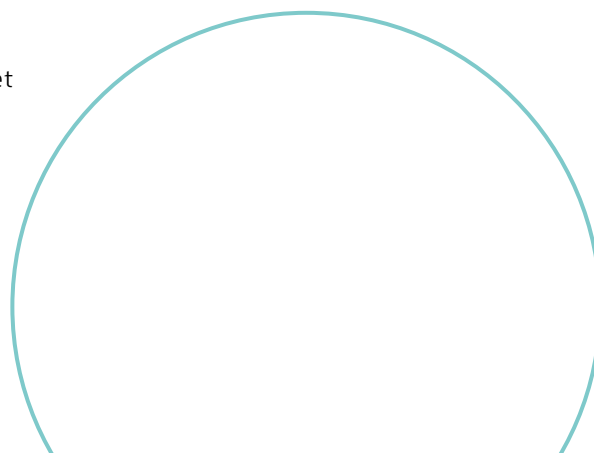
**Suliffiit Peqqissut
- Suliniummi misiliutitut ukiuni pingasuni
ingerlanneqartumit misilittakkat**

© Paarisa, Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik
Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiat
CSR Greenland
Center for Folkesundhed i Grønland,
Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet

Juni 2020

Layout: irisager.gl

Fotos: Fra arbejdspladserne

SULIFFIIT PEQQISSUT

*- Suliniummi misiliutitut ukiuni pingasuni
ingerlanneqartumit misilittakkat*

Aallaqqaasiut

Suliffeqarfimmi atugarissaarneq ilaatigut sulisut naammagisimaarluarnerannut napparsimakulannginnerannullu peqataaqataasarmat sulisut peqqissut nuannaartullu pitsaasumik nassataqarsinnaapput.

Sulisut peqqissuunissaat atugarissaarnissaallu anguniarlugit Suliffiit tapersorsorneqarnissaannut CSR Greenland, Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiat (GIF) aammalu Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmi Paarisa misiliutitut suliniut ukiuni pingasuni sivisussuseqartussa 2017-imi suleqatigiissutigilerpaat tassaasoq: Suliffiit Peqqissut.

Suliniut Naalagaaffiit Peqatigiit peqqinnissaq atugarissaarnissarlu pillugu anguniagaasa pingajuaniit kiisalu nunarsuarmi tamarmi peqatigiinnerit pillugit anguniagaasa 17-iannit aallaaveqarpoq.

Suliniutip aallartinneqarneraninngaanniit Statens Institut for Folkesundhed-ip ataanittoq Center for Folkesundhed i Grønland suliniutip nakkutigineqarnissaanut nalilersorneqarnissaanullu tunngasunik, aammalu suliniummi nalilersuinermi angusassat ingerlaavartumik timitalersortarnissaannut tunngatillugu siunersiuisartussatut suleqataalerpoq.

Matumani inaarutaasumik nalunaarusiami Suliniummit Suliffiit Peqqissumit misilitakkavut ataatsimoortippavut.

Nalunaarusiamut atatillugu Suliffiit inuummarissaasullu tamarmik peqataasut qujaffigerusuppavut. Ilisseqanngitsuuppat suliniuteqartoqarsimassanngikkaluarpoq.

Neriuppugut nalunaarusiaq suliffinni peqqissuunissaq atugarissaarnissarlu siuarsarnissaannut suleriaqqinnissamut iluaqutaasinnaassasoq, aammalu suliffeqarfinnut peqqissuunissaq atugarissaarnissarlu anguniarlugit suliassap pingaaruteqartup aallartinnissaannut piunassuseqartunut isumassarsiorfusinnaassasoq.

Atuarluarisi!

Imarisai

1. SULINIUT SULIFFIIT PEQQISSUT PILLUGU	8
2. INUUMMARISSAASUSSANIK ILINNIARTITSINEQ.....	10
3. SULINIUMMI SULIFFIIT PEQQISSUNI SUNA ILIKKARPARPUT?	18
4. SULIFFIIT PEQQISSUT KALAALLIT NUNAANNI TIMERSOQATIGIIT KATTUFFIANI INISSISIMALERNISSAA.....	26
5. INERNILIINEQ.....	30

Saqqummersitaq una takuuk:
SULIFFIIT PEQQISSUNUT
ISUMASSARSIATSIALAAT

1. Suliniut Suliffiit Peqqissut pillugu

Suliniut Suliffiit Peqqissut pingaarnertut anguniagarinikuusaq tassaavoq sulinermit peqqissuunissamik atugarissaarnissamillu suliaqarnerup tapersorsorneratigut innuttaasut peqqissuunerannik siuarsaanissaq.

Suliniut inuummarissaasunik ilinniartitsinissaq, periusissiuugaasumik peqqinnissaq pillugu aqutsinerup aamma suliffinni peqqinnissaq pillugu suliniuteqarnerup atuutilersitsinissaq qitiutinneqarpoq.

Aqutsisut sulisullu CSR Greenlandimi suliffeqarfit ilaasortaasut aammalu Qeqqata Kommunianeersut suliniut Suliffiit peqqissumi peqataapput.

Suliniut ingerlaavartumik Center for Folkesundhed i Grønlandimit nalilersorneqarpoq, taamatuttaarlu suliffeqarfinni peqataasuni sulisut akornanni peqqissuuneq atugarissaarnerlu pillugit immersugassaq apeqqutinik imalik atorlugu annertuumik misissuineq tassannga ingerlanneqarluni.

Suliniut atatillugu inuummarissaasunut taakkualu aqutsisuiut attaveqaqatigiiffissatut Facebookkimi gruppi matoqqasooq "Inuummarissaasut" atornerqarpoq.

Inuummarissaasut 40-t ilinniartinnissaat aallaqqaataaniit aammalu inuummarissaasut ilinniarnerup piffissap ingerlanerani nunatsinni aqqissuussaanerata atuutsinneqalernissaa qulakkeerneqassasoq anguniagaavoq.

Suliniut decembarimi 2019-imi naammassinerani namminersortut pisortallu suliffeqarfiinut 44-nut inuummarissaasut 93-it ilinniakkaminik naammassimapput. Taamaattorli inuummarissaasut tamarmik modulit pingasut naammassinikuunngilaat.

Suliffeqarfiit suliffiit peqqissuni peqataasut:

ILULISSAT

Air Greenland
Royal Greenland

SISIMIUT

Minngortuunnguup Atuarfia
Nalunnguuarfiup Atuarfia
Meeqqerivik Nuniaffik
Meeqqerivik Naja/Aleqa
INI A/S
Qeqqata Kommunia
Utoqqaat illuat Qupanuk
Meeqqerivik Nuka
Kalaallit Nunaanni Brugseni
Royal Greenland
Majoriaq

KANGERLUSSUAQ

Innuttaasunik sullissivik
Air Greenland
Qinguata Atuarfia
MANIITSQQ
Atuarfik Kilaaseeraq
Qeqqata Kommunia
Meeqqerivik Kuunnguaq
Neriusaaq
Meeqqerivik Angaju
Meeqqerivik Paarsi
Meeqqerivik Aanikasik
Kalaallit Nunaanni Brugseni

NUUK

Royal Greenland
Iserit A/S
GrønlandsBANKEN
Katuaq
Kommuneqarfik Sermersooq
Paarisa
Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Katuffiat
CSR Greenland
BankNordik
Grønlands Rejsebureau
INI A/S

Mælkebøttestreet

Kalaallit Nunaanni Brugseni

NARSAQ

Kalaallit Nunaanni Brugseni

QAQORTOQ

Kalaallit Nunaanni Brugseni

NANORTALIK

Kalaallit Nunaanni Brugseni

KØBENHAVN

Air Greenland

CSR Greenlandimi siulittaasup tulliaata, Martin Kviesgaardip, Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffianni siulittaasup, Nuka Kleemannip aammalu Peqqissutsimut Naalakkersuisup, Agathe Fontainip suliniut "Suliffiit peqqissut" pillugu suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut ukiuni pingasuni atuuttusaaq 19. Septembari 2017-imi atsiorpaat.

Inuummarissaasoq sulerisarpa?

Inuummarissaasup suliassaanut ilaapput suliffimmi peqqissuunissamut suliniutinik ataqatigiissarineq, aallarnisaaneq, suleqatinut isumassarsiorfiusinnaasunik aammalu kaammattuisinnaasunik, kiisalu ileqqunut pitsaasunut peqqinnartuusunullu sulitilluni attanneqarsinnaasunik suliniuteqarneq.

2. Inuummarissaasussanik ilinniartitsineq

Modul 1 - Inuummarissaasutut suliaqartarnermut ilitsersorneqarneq

Ullut pikkorissarfiit imarisai:

- Peqqinnissaq pillugu paasissutissat (nerisat, timersorneq aammalu atugarissaarneq)
- Inuummarissaasup suliassai
- Suliffeqarfimmi peqqinnartunik sammisassaqartitsinissamut isumassarsiorneq
- Suleqatigisat isumassarsiaanut sakkussat
- Aallarnisaanissamut aalajangiuissisimanissamullu kaammattueriaaseq
- Suliniummut akerlilersuisoqartillugu sakkussat
- Suliffeqarfimmi suleriaasissiorinissamut suliaqarneq

Pikkorissaasoq: Trine Kyed, Dansk Firmaidræt

Peqataasut: 50

Suliffeqarfiit peqataasut: 20

Pikkorissaaviitt: Nuuk aammalu Sisimiut

Inuummarissaasunngornianut modulimi siullermi Dansk Firmaidræt pikkorissaassuuvoq.

Modul 1 inuummarissaasutut suliaqartarnissamut ilitsersuineruvoq, pingaarnertullu qanoq suliffeqarfimmi peqqinnartunik sammisaqarniarnermik aallartitsisoqarsinnaanersoq aalajangiusisimanittoqarsinnaasorlu ukkatarineqarpoq.

Suliffimmi peqqissutsip qitiutinissaa qanoq pingaaruteqartiginersoq pillugu peqataasut ilisimasaqalerput, sungiusaatinullu assigiinngitsunut angerlaassinnaasaminnik ilitsersuunneqarlutik.

Aammattaaq suliffeqarfimminni peqqissutsip atugarissaarnerullu siuarsarnissaannut tunngasunik aqutsisuminnik oqaloqateqarnissaminnut tunngavilliisuusinnaasussamik iliussissatut pilersaarusiornissamik suliakkerneqarput.

Inuummarissaasutut pikkorissartitsinermi siullermi suliffeqarfimmi peqqinnartunik suliniuteqarnissamut periutsinik sakkussanillu tigussaalluinnartunik imaqqarpoq.

Pikkorissaanerup imarisaasa ilai:

- Peqqissuunissamut ilisimasat
- Inuummarissaasutut sulinissamut immersorneqarneq
- Suliffeqarfimmi peqqinnartunik sammisaqartitsinissamut isumassarsiorneq
- Suleqatigisat isumassarsiaanut sakkussat
- Inuummarissaasut ataatsimoorlutik sakkuusiviat
- Aallarnisaanissamut aalajngiussisimanissamullu kaammattuutit
- Suliffeqarfimmi suleriaasissiorneqarnissamut suliaqarneq

Modul 2 – Naleqqussakkamik pikkorissaaneq

Pikkorissaasoq: Trine Kyed, Dansk Firmaidræt

Peqataasut: 48

Suliffiit peqataasut: 26

Pikkorissaaviit: Nuuk aammalu Maniitsoq

Inuummarissaasunut aappassaani pikkorissaanermi Dansk Firmaidræt pikkorissasuvoq.

Modul 2-p pikkorissaassutiginginnerani modul 1-imit pikkorissartitsinermit piffissamilu modul 1-ip kingorna, modul 1-ip ingerlannerata nalaani kingornalu inuummarissaasunik apersuineq ikiorsiullugu sukumiisumik nalilersorneqarpoq.

Nalilersuinerit Modul 2-p aqqissuunnissaanut atornerqarput, taamatullu inuummarissaasut aqutsisuisalu inuummarissaasunngornianut pikkorissaanermi Modul 2-mut kissaataat akulerunneqarlutik.

Modul 2-mi misilittakkanik avitseqatigiittoqarnissaanut isummersueqatigiittoqarnissaanullu piffissaqartitsisoqarpoq. Inuummarissaasut paarlakaajaallutik suliffeqarfimminni peqqinnerup atugarissaarnerullu tungaatigut siuarsaanissamik suliaqarnerminnik saqqummiipput. Suliffeqarfimmi allannguinnissamik pisartunillu nutaanik atuutsitsilernissamik unammilligassaasinnaasut eqqartorpaat. Kingornatigut imminnut tusarnaarlutillu isummersoqatigiipput isumassarsianillu avitseqatigiillutik.

Inuummarissaasut sakkussaminnik aalajangersimasunillu sammisassanik kalaallit kulturiannut tassungalu attuumassuteqartunik amigaateqarnertik erseqqissarnikuuat. Taamaamat peqataasut sammisassaqartitsissutaasinnaasunik imalinnik pooqattamik tunisipput, sammisassaqartitsissutaasinnaasunillu assigiinngitsunik suliffeqarfimminni aallartissinnaasaminnik saqqummiiffigineqarlutik.

Inuummarissaasut nukissaqarluarnertik ataatsimuullaqqinnertillu ilisarnaatigaat. Suleqatigiillaqqissuupput – aamma suliffeqarfinit assigiinngitsuneeraluarlutik, ulluinnarnilu imminnut ikioqatigiillutillu tapersersoqatigiittarput. Facebook-ikkut gruppe 'Inuummarissaasut' attaveqatigiittarfittut atorluarneqarpoq.

Inuummarissaasut modul 2-mi peqqissuseq, atugarissaarnerup, suliniutinut aqutsineq aammalu allannguertiartuaarnerup ingerlarngi pillugit ilisimasaqalerput. Taamatuttaq tigussaasunik sakkussanik isumassarsiuutissanillu angerlaassinnaasaminnik suliffeqarfimminnilu atorsinnaasaminnik tunisipput.

Modul 3 – Tarnikkut peqqissuunissamut ABC

Pikkorissaanerup imarisaasa ilai:

- ABC tarnikkullu peqqissuuneq pillugit ilisimasat
- ABC-imi suleriaatsit piviusunngortinnissaannut sakkussat
- Suliniuteqarnermi ukkatarisassanik pingaarnersiuineq suleqatissarsiornerlu
- Tarnikkut peqqissuunissaq pillugu oqaloqatigiittariaaseq pillugu ilisimasat
- Peqqissuseq pillugu ilisimasat
- Inuummarissaasutut sulinissamut immersorneqarneq
- Suliffeqarfimmi peqqinnartunik sammisaqartitsinissamut isumassarsiorneq
- Suleqatigisat isumassarsiaanut sakkussat
- Inuummarissaasut ataatsimoorlutik sakkuusiviat
- Aallarnisaanissamut aalajngiussisimanissamullu kaammattuutit
- Suliffeqarfimmi suleriaasissiorinissamut suliaqarneq

Pikkorissaasut: Vibeke Koushede aamma Charlotte Meilstrup, Statens Institut for Folkesundhed

Peqataasut: 34

Suliffeqarfiit peqataasut: 20

Pikkorissaavik: Sisimiut

“Tarnikkut peqqissuuneq peqatigiilluta pilersissavarput”

Tarnikkut peqqissuunissamut ABC

“Silaannarissartarneq nanertisimananngilaq!” Tarnikkut peqqissuunissamut ABC-mi pikkorissartitsinermi oqariartuutit ilagivaat. Tassani Inuummarissaasut Sisimiuni unnukut pisuttuaqatigiillutik silaannarissarput.

TARNIKKUT PEQQISSUUNISSAMUT ABC =

- *Eqeersimaartumik iliuuseqarit*
- *Allat peqatigalugit sammisaqarit*
 - *Isumalimmik iliuuseqarit*

Inuulluarnissatsinnut atugarissaarnitsinnullu tarnikkut peqqissuuneq timikkut peqqissuunertulli pingaaruteqartigaaq. Sulisut atugarissaartut suliffeqarfimminnut nalilinnik pilersitsisarput.

Suliffeqarfimmi tarnikkut peqqissuunissap siuarsarneqarnissaanut qanoq suleriaaseqassanerlutik inuummarissaasut ingerlaavartumik ujartuisarsimapput. Kissaatigineqartup tamassuma inuummarissaasut pikkorissarneqarneranni immikkoortukkuutaat pingajuanni naggataannilu akuerineqarsimanera suliniummi Suliffiit Peqqissuni suleqatigiit nuannaarutigaat, tassanimi Tarnikkut peqqissuunissamut ABC ilitsersuutigineqarpoq.

Tarnikkut peqqissuunissamut ABC ilisimatusarneq aallaavigalugu suliniutaavoq. Suliniut Australiamit aallarnisarneqarsimavoq, Mental Sundhedsfremme pillugu Professorip Vibeke Koushede-p Statens Institut for Folkesundhed-imeersup ineriartorteqqissimavaa, taannalu inuummarissaasunut pikkorissartitsinermi ilitsersuisuuvuq, Charlotte Meilstrup Post.doc. peqatigalugu.

Tarnikkut peqqissuugaanni amerlanertigut imminut inuunerisamullu iluarisimaarinnit-toqartarpoq, aamma allat ilagalugit sunniivigeqatigiittarnerni ajunngitsumik ulluinnarni inuusoqartarluni. Tarnikkut peqqissuunermut ABC-p pingaarnertut oqariartuutaa tassaavoq timi atorlugu iliuuseqarnikkut, peqatigiilluni iliuuseqarnikkut aamma pingaarutilinnik iliuuseqarnikkut tarnikkut peqqissuunerput pitsanngorsarsinnaagipput patajaallisarlugulu.

Ulluni marlunni pikkorissartitsiffiusuni peqataasut tarnikkut peqqissuuneq sunaanersoq ilisimasaqalerput, suliffimminnilu tarnikkut peqqissuunissap piorsaaviginissaanut suliaqarnissaminnut sakkussaminnik tigussaasunik tunisillutik.

***“Tarnikkut peqqissuuneq inuinnarnissamut
aalajangiisumik naleqalersitsisarpoq.
Timitta peqqissuunissaa pingaaruteqarpoq,
taamaattorli atugarissaarnissarput
ajunnginnissarpullu assinganik
pingaaruteqartigipput.”***

Tarnikkut peqqissuunissamut ABC

3. Suliniummi Suliffiit Peqqissuni suna ilikkarparput?

- Nalilersueriaatsit assigiinngitsut nunarsuarlu tamakkerlugu ilisimatusarneq aallaavigalugit

Suliniutip Suliffiit Peqqissut ingerlanerani uppenarsarneqarnera ineriartornissaalu qulakkeerniarlugit, Center for Folkesundhed i Grønland-ip Statens Institut for Folkesundhed-imeersup pitsaassutsikkut apersuineq apersuinermilu immersugassat ikior-siullugit kiisalu suliniummi aqutsisoqatigiit ataatsimiinnerannut peqataasarnikkut ingerlaavartumik nalilersuinikuuvoq.

Immikkoortumi matumani suliniutip Suliffiit Peqqissut ingerlanneqarnerani paasisat pingaaruteqarnerpaanut naatsumik takussutissat pingaarnertullu anguniagalimmik Kalaallit Nunaanni suliffeqarfinnut peqqissutsikkut suliniutit atuarneqarsinnaapput. Nalilersuineq killiffinni assigiinngitsuni ingerlaavartumik ingerlanneqarpoq. Takussutissiami 1-imi nalilersueriaatsit assigiinngitsut takussutissat erserput.

Suliniutip ingerlanneqarnerani aqutsisoqatigiit ilisimatusartullu akornanni qanimut suleqatigiittoqarlunilu oqaloqatigiittoqartarnera suliniummi ilikkalertorsinnaanerup qaffasissusaanut iluaqutaavoq. Taamatullu piffissap ingerlanerani aqutsisoqatigiit suliniutip atuuttussanngortinnissaanut suliniuteqarneri ilisimatusarnikkullu uppenarsaanerup aammalu suliniutip immikkuualuttui tamarmik katersorneqarnerannut ataqatigiilluartinneqarput.

Takussutissiaq 1 Suliniummi Suliffiit Peqqissuni assigiinngitsutigut nalilersueeriaatsinut takussutissiaq

Inuummarissaasunut pitsaassutsikkut apersuinerit tunuliaqutaralugit uku ilikkarpavut:

- Suliffeqarfimmi aqutsisut ersarissumik peqataanerat suliffeqarfimmilu suliniummut tapersersuinerat Inuummarissaasut ataasiakkaat atuuffimminnik isumaginnissinnaaneritut pingaaruteqarluinnarpoq.
- Suliffeqarfimmi kikkut tamarmik ingerlanneqartumut peqataapput, taamaammat aamma suliffeqarfimmi suleqatit suliniut pillugu ilisimatinneqarnissaat suliniummullu eqeersimaartumik peqataanissaat pingaaruteqarpoq. Suliffeqarfimmi aqutsisup tapersersuilluni aallusisera aamma sulisut akornanni aallussinermut sunniuteqartarpoq, taamaalilluni aqutsisup tapersersuinissaa amigaataappat sulisunut tamanna aamma sunniuteqarnerluttarpoq.
- Inuummarissaasut isumasioqateqarnissaminnik pisariaqartitsisarput. Taamaammat Modul 2-mi buddy-ordingitut taallugu tapersersueqatigiinneq atuutsinneqalerpoq, pineqartumi inuummarissaasut inuummarissaasunut allanut suleqateqarlutik. Taamatut aaqqiineq Inuummarissaasut ataasiakkaat piumassusaannut iluaqutaarpasippoq.
- Suliffeqarfimmi peqqinnerulersitsinissamut suliniutinut aalajangersimalluinnartunik sakkussanik Inuummarissaasut atorsinnaasaannik pisariaqartitsisoqarpoq. Sakkussat tunngaviumik kalaallinut naleqquttuussapput kiisalu kalaallisut danskisullu allaqqasut pissarsiasaassallutik.
- Suliffeqarfimmi tunisassiorfiusuni kiisalu nikittaalluni suliffiusuni immikkut unammilligassaqarpoq.
- Inuummarissaasup suliffeqarfimmi atuuffissai ersarissuunissaat pisariaqartinneqarpoq, tamatumunnga ilanngullugu piffissaq qanoq sivisutigisoq aammalu isumalluutit qanoq amerlatigisut atorpeqarsinnaanersut. Taamaammat suliffeqarfimmi aqutsisut isumalluutit qanoq amerlatigisut immikkoortinneqarsinnaanersut apeqqut pillugu aalajangiinissaat, aallaqqaataaniillu suliniutip annertussusaa pillugu suliffeqarfimmut ilisimatitsinissaat pingaaruteqarpoq.
- Inuummarissaasoq ilinniartinneqarsimasoq atorfimminit suliinnaalernerani atuuffiata ingerlateqqinnissaanut najoqqutassiortoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq.
- Pikkorissaatitsinissanut periusissiortoqartariaqarpoq, matumani Inuummarissaasutut sungiusarneqareernikut atuuffeqaleqqammertullu peqataasariaqarlutik, pissutigalugu eqimattat kingulliit taaneqartut immikkut tapersersorneqarnissaat sungiusarneqarnissaallu pisariaqarmat.

- Facebookkimi gruppe Inuummarissaasut ilaannut isumassarsiorfittut isumasioqatigiittarfittullu iluaqutaavoq, ilaalli sulinerminni atorsinnaanngilaat, tamannalu siunissami attaveqatigiinnissamut periusissiornermi eqqarsaatigineqartariaqarpoq.
- Suliffimmi terlinganiit oqaluuserinnittarneq unammilligassaasutut inuummarissaasut amerlasuut eqqaavaat, aammalu tarnikkut peqqisutsip tungaatigut ilisimasaqalernerulernissaminnik aammalu tarnikkut peqqissutsimut peqqinnartumillu ataatsimoorfiusinnaasut pillugit qitiutitsisunik pikkorissarnissaminnik kissaateqarput.
- Tarnikkut Peqqissuunissamut ABC ilaatigut suliffeqarfinni tarnikkut peqqissutsimik siuarsaanissamut suliaqarnissamik periuseqarluni ilisimatusarnikkut ingerlataavoq. Periuseq taanna modul 3-mut tunuliaqutaavoq peqataasuniillu pitsaasutut nalilersorneqarluni. Modul 3-p kingorna malititseqartitsilluni pitsaassutsikkut apersuinermi, inuummarissaasunit apersorneqartut amerlanerpaat Tarnikkut Peqqissuunissamut ABC-p suliffeqarfinni atugarissaarnissamut suliaqarnissami sakkussarpassuarnik pissarsiffiusimanagera nalilerpaat, sulisut akornanni suliffiullu avataatigut inuunermi, aammalu suliffinni innuttaasunut attaveqarfiusuni innuttaasunut sullissinermut atatillugu atorneqarsinnaasunik.

Immersugassiaq atorlugu apersuinikkut misissuineq aammalu suliffeqarfinnut peqataasunut tamanut peqqissutsikkut qulaajaaneq tunuliaqutaralugit uku ilikkagaqarfivagut:

Peqqissutsip tungaatigut pissusilersuutit

Timimik aalatitsineq peqqissuserlu

- Peqataasut amerlanersaat aasaanerani ukiuuneranilu timiminnik aalatitsisarput tamannalu 2018-imi Innuttaasunik misissuinermi angusarineqarsimasunut assinguvoq. (Paasissutissat boksimiittut takuuk)
- Nalinginnaasumik peqataasut oqilinissaminnut kajumissuseqarluarput timiminnillu aalatitsinerorusullutik, taamaammat suliffeqarfinni peqqinnartunik nerisaqarnissamut timimillu aalatitsinissamut suliniuteqarnerulernissaq pissusissamisoorpoq.
- Peqataasut amerlanersaat oqimaappallaarput aamma ilaat annertuumik oqimaappallaarlutik. Taamaammat oqilisoqarnissaanut, peqqinnartumik nerisaqartoqalernissaanut timimillu aalatitsinissamut pitsaasunik sinaakusiisoqarsinnaappat suliffeqarfinnut annerusumillu innuttaasut anner-tussusaannut peqqissutsikkut iluaqutaalluarsinnaasumik kinguneqassaaq.
- Peqataasut nammineq peqqissutut imminut nalilersimapput ikittullu suk-kortuullutik, kiisalu tallimararterutaat aakkut naqitsinerat qaffasippal-laarluni.

Imigassaq pujortartarnerlu

- Suliffiit Peqqissuni ikittut pujortartartuunerat erserpoq, tamanna 2018-mi innuttaasut misissuivigineqarnerannut naleqqiullugu annikin-neruvoq, taamaattorli inuit quliugaangata sisamat pujortartartuullutik.
- Pujortartartut akornanni pujortarunnaarusuttut amerlapput. Tamanna Suliffiit Peqqissut pujortartarfiunngitsullu pilersinneqarnerisigut angu-niarneqarsinnaavoq, suliffeqarfimmut iluaqutaaginnarani inuiaqatigiinnili aamma iluaqutaassussamik.
- Aalakoorniutigalugu imigassartortarneq unamminartuuvoq, tallimanik sinnerlugilluunniit imigassartortartut innuttaasut agguaqatigiissillugu imigassartortarnerannut assinguvoq.
- Amerlanerussuteqartut imigassartornermi killigititassatut innersuussu-tigineqartut sinnernagit imigassartortarput.
- Akissuteqartut tallimararterutingajaasa suliffeqarfimmi imigassaq ajornartorsiutiginerarpaat. Suliffiit Peqqissuni atugarissaarnermik tamanna siuarsaanissami eqqumaffiginiarneqartariaqarpoq.
- Amerlanerussuteqartut suliffeqarfimmini imigassamik politikeqar-toqarnera ilisimavaat.
- Ikittuinnaat hash-imik atuisuupput.

Suliniummi Suliffiit Peqqissut aqutigalugu misissuineq 2018-imi ingerlanneqarpoq, suliffeqarfinni suliniummut peqataasut peqqissusaat misissuineri paasinianeqarpoq.

Immersuiffisat 1500 missannik amerlassusillit nassiunneqartut akornanni 580-it akisuteqarput. Peqataasut akissutaat suliffeqarfinni sulisut peqqissusaat pillugu nalunaarusiornermut atorneqarput. Paasissutissat pissarsiarineqartut ajornanngikkaangat nuna tamakkerlugu innuttaasut peqqissusaannik 2018-imi misissuineri paasissutissanut sanilliunneqartarput, uani takuneqarsinnaasumi:
www.sdu.dk/da/sif.rapporter/2019/befolkningsundersogelsen_i_groenland

Peqqissuseq atugarissaarnerlu

Tarnikkut peqqissuseq

- Pingajoraarterutaat inuunertik naammagisimaarpaat, tallimaraarterutaat inuunerminni atugarissaarluarnerarput. Taamaammat atugarissaarnermik siuarsaataaffiusuni avatangiiseqalernissamut suliniuteqar-nissaq tunngavissaalluarpoq, ass. peqqinnerulersitsiniarluni pilersaaru-siornikkut soorlu Tarnikkut Peqqinnerulernissamut ABC, pissutigalugu amerlasuut nukissaqarlutillu tunniusassarpassuaqarmata.
- Amerlaqisut assigiinngitsutigut kiserliortuusarput. Suliffiit Peqqissuni atugarissaarnermik siuarsaanissami tamanna eqqumaffiginiarneqartariaqarpoq.
- Imminut toqunnissamik inuunermi ilaanni eqqarsaateqarnikut siusinnerusukkullu imminut toqoriaraluarsimasut agguaqatigiissillugu inuiaqati-giinni amerlassutsimit ikinnerupput, sulili kisitsisit qaffasippallaarlutik. Suliffiit Peqqissuni atugarissaarnermik siuarsaanissami tamanna eqqu-maffiginiarneqartariaqarpoq.
- Malersuilluni nakkarsaasarnerit immikkut maluginiagassaapput peqa-taasullu aqutsisuminit malersorneqarnermik misigisaqarsimanerat isiginngitsoorneqarsinnaanani. Suliffiit Peqqissuni atugarissaarnermik siuarsaanissami tamanna eqqumaffiginiarneqartariaqarpoq.

Suliffeqarfimmi peqqinnerulersitsinissamut tunngatillugu peqataatitsinissamut atuakkanik najoqutassiat tunuliaqutaralugit ilikkarpaput:

- Peqataatitsinernut suliniutinut ataasiakkaanut aallaaveqartunut sanilliullugu peqataatitsinerit peqqinnerulersitsissutaasinnaasut arlallit ilanngullugit saqqummiisoqarneq ajunnginnerusumik kinguneqartarpoq. Tamanna isumaqarpoq, peqqinnerulersitsiniaalluni akuliunnermi ataa-siakkaat ukkatiinnarnerininngaanniit ass. timimik aalatitsinissamik, tarnikkut peqqissuunissamik il.il. qitiutitsigaanni iluaqutaanerusoq.
- Suliffeqarfimmi peqqinnerulersitsiniaalluni peqataatitsinerup atuutsilerniarnissaanut pissutsit sisamat ingammik siuarsaataapput:
 - A. Sulisut ataasiakkaat peqataanissaat iluaqutaasutut isigineqarpat.
 - B. Peqataanissamik atuutsilerniarlutik suliniuteqartut atuutsitsiniarnerup ingerlarnganut eqaatsumik periuseqarpata.
 - C. Atuutsitsiniarnerup attatiinnarneqarsinnaanissaa ingerlatiinnarneqarsinnaanissaalu.
 - D. Suliffeqarfimmi pissuserisatut ileqqunngorsimasut aaqqissuussaanerlu.

4. Suliffiit Peqqissut Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiani inissimalernissaa

Suliniutip Nunatsinni kattuffimmut attuumassuteqalernissaa suliniummi Suliffiit Peqqissuni anguniakkat ilagivaat, suliniutillu aallartinneraniit Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiit Kattuffiata (GIF) suliassap tigusissaa aalajangerpaa. GIF ilaatigut nammineq kajumissutsimik ingerlataqarnermik, sungiusaasunut pikkorissaasarnernik, ajoquseratarsinnaanermut pinaveersaartitsinissamik kiisalu peqatigiiffinnik ineriartortitsinissamik pikkorissartitsinernik neqerooruteqartarpoq, taamaammallu suliniutip Suliffiit Peqqissut suliffeqarfinnut ingerlatsinissaanut isumalerujussuulluni.

Timersoqatigiit Kattuffiata Kalaallit Nunatta 2030-mi nunarsuarmi tamani timimik aalatitsinerpaanissaq anguniagaraa, piffissamut 2020-2023-mut periusissaq aallarniutiginarpaa, ukkatarineqartussat ilaat inersimasuullutik. Timersoqatigiit Kattuffiata takorluugaata malitsigaa inuiaqatigiinni akisussaaqataanissaq. Timimik aalatitsisar-nissaq ulluinnarni nalinginnaasut ilagissavaat - inunngornermiit toqunissap tungaanut. Taamaammat timimik aalatitsisar-nissaq meeqqerivinni, ilinniarfinni kiisalu suliffeqarfinni ilanngunneqartariaqarpoq. Innuttaasut peqqissusaanut suliffeqarfinnit pitsaasumik taparserneqarsinnaappat, suliffeqarfinnut ataasiakkaanut inuiaqatigiinnullu tamanut pitsaasumik sunniuteqassaaq, taamaalillunilu isumalluutissat amerlanerulissallutik.

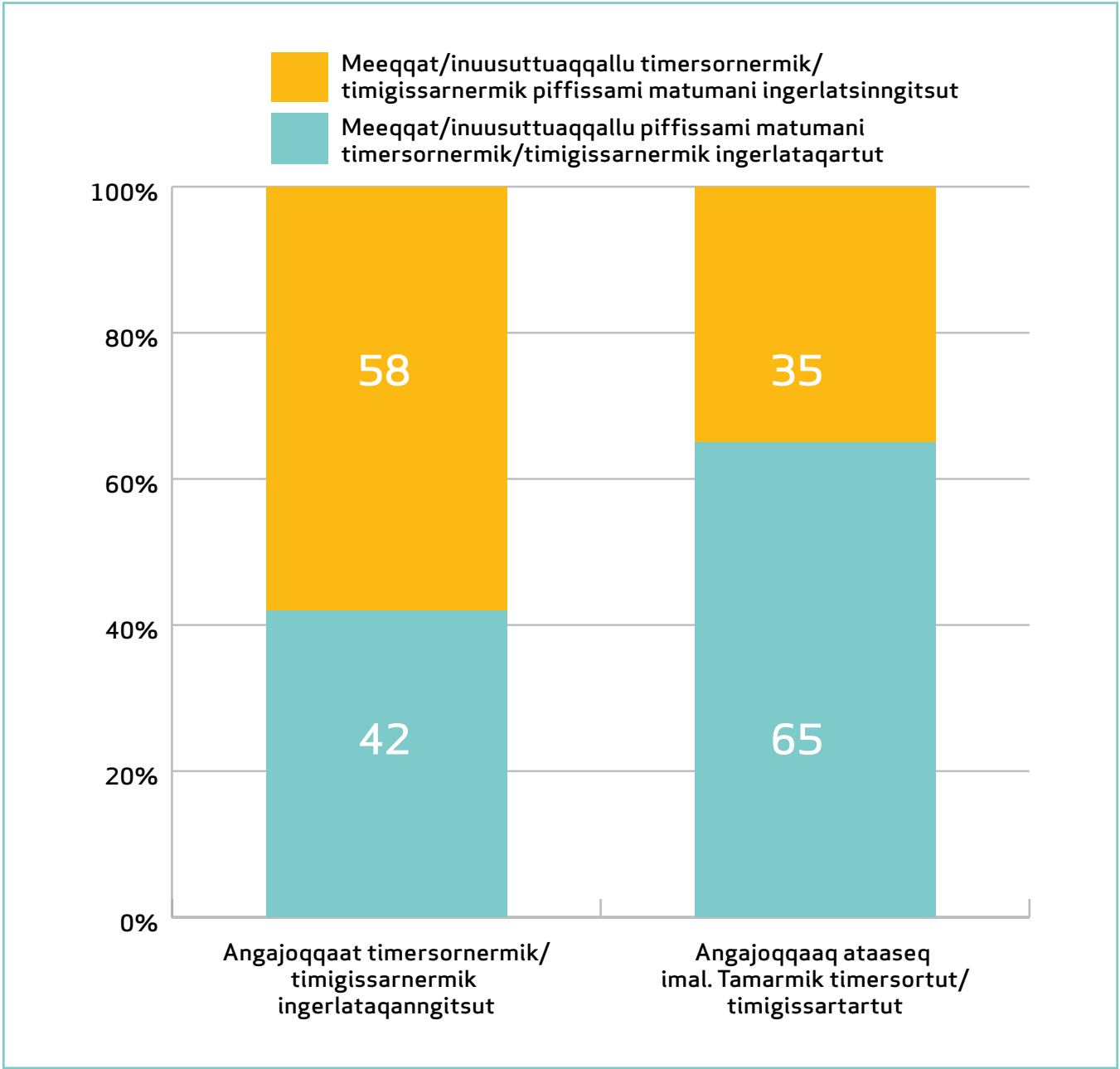
Inersimasut angunissaanut suliffeqarfik aqputigissallugu naleqqulluinnarpoq. Suliffeqarfik tassaavoq inersimasut eqqumanerminni sivilisunerpaamik sumiiffigisartaagaat, suliffimmilu inunnut allanut attaveqatigiilertoqakkajuppoq.

Inersimasut meeqqanut inuusuttunullu maligassiuisuupput taamaalillunilu inooriaasiannut ileqquannullu annertuumik sunniuteqartuusarlutik. Timimik aalatitsisarneq amerlanertigut pitsaasumik kinguneqartarpoq. Timimik aalatitsisarneq meeqqat inooqataanikkut piginnaasaanut ineriartortitsisussutaasarpoq, meeqqanut inersimasunullu imminut tatiginninnerulersitsisarpoq, angutit arnallu imminiussusiminnut isigisarnerannut iluaqutaasarpoq kiisalu inuunerup pitsaassusaanut pitsanngorsaa-taasarluni. Tamatumap saniatigut timimik aalatitsisarneq peqqissutsikkut allatigut pissusilersuuteqalertarnermut attuumassuteqakkajuttarpoq, soorlu peqqinnartunik nerisaqarneq pujortartartuunnginnerlu.

*Kalaallit timersortariaatsiannik
misissuinerup ersersippaa, angajoqqaat timertik
aalatittarpassuk – taava amerlanertigut meeqqat
aamma timiminnik aalatitsisartut.*

GIF aamma Idrættens Analyseinstitut

Paasissutissiisoq: Idrættens Analyseinstitut (attavik takuuk)

<https://idan.dk/vidensbank/udgivelser/idraet-i-groenland/6aa2ad7c-a28b-49e3-88e2-a547011a70c9>

Suliffiit Peqqissut GIF-imut inissinneqarnera inuummarissaasutut ilinniartitsinerup naammassineqareersup imarisaanik tunngaveqarpoq, suliffeqarfimmi peqqinneruler-nissamut atugarissaarnerulernissamullu aalajangersimasunik sakkussaqaarnissamik qitiutinneqarlutik. Matumani ilaatigut peqqinnartumik ataatsimoortarnissat timimik aalatitsisarnissaq peqqinnartumillu nerisaqartarnissaq ilanngullugit ukkatarineqartas-sapput. Tamatumunnga ilanngullugu suliniutip ukiunik pingasunik sivilissuseqartup ingerlaavartumik nalilersorneqarneraninggaanniit misilittakkat nalunaarummi uani nas-suarneqartut pingaartinneqarluinnarput, ilaatigullu suliniutip atuutsilluartinneqarnis-saanut naleqqiullugu atugarissaarnissamut kiisalu aqutsisumit tapersersorneqarnissaq pingaaruteqarluinnarluni. Periarfissiinissamut naleqqiullugu ingammik aqutsisumit ta-persersorneqarnissaq pingaaruteqarpoq, tassunga ilanngullugu peqqussutsip tungaa-tigut allannguinnissamut piffissamik atuinissap isumalluuteqarnissallu tungaatigut.

GIF-ip timimik aalatitsisarnissamut sammisassaqaartitsisarnissamut tamakkiisumik piukkunnartut atorluarniarpai inuummarissaasutullu ilinniartitsisarnarup ingerlateq-qinnissaanut tunngavissaqarluarluni, pissutigalugu GIF nuna tamakkerlugu attaveqaa-teqarmat tamanullu saaffigineqarsinnaalluni. Sulisut timimik aalatitsinissaminut peqataasarnissaat tapersersorniarpaa kiisalu Suliffiit akornanni sulisut timiminnik aalatitsisarnissaannut ilisimasassanik siaruartereqataaniarpoq soqutiginnilersitse-rusullunilu.

GIF-ip ilungersuussaata ilaat aamma tassaavoq nammineq kajumissutsimik suliaqar-tarnissap timersoqatigiiffinnilu amerlanerusunik nammineq kajumissutsimik ingerlat-sissarsionnissap piorsarnissaat tamatumunnga ilanngullugu sungiusaasunik, timer-sortartunut aqutsisunik kiisalu timersortartunik. Suliffeqarfiup sulisuni sulinerup nalaani nammineq kajumissutsimik ingerlatsinissaanut periarfissiinissamut iluaqataa-sinnaasut takusinnaagunigit, taava soorunami timersornerup silarsuaani nammineq kajumissutsimik ingerlatsisussanik ingerlatsisussarsior-toqassaaq.

GIF-ip Inuummarissaasussanut pikkorissaaneq siulleq moduliniq marlunnik imalik 2020-mi maajimi septembarimilu Ilulissani ingerlatissavaa. Trine Kyed Dansk Firma-idrætsforbundiminngaanneersoq pikkorissaasuusaaq.

5. Inerniliineq

Misilittakkat suliniummit Suliffiit Peqqissunit katersorsimasavut tunuliaqutaralugit suliffeqarfimmik peqqissumik atugarissaarluarfiusumillu pilersitsiniarneq anguniarneqartillugu suliffeqarfimmi aqutsisunit sulisuniillu suna piumasaqaataanersoq maanna ilisimalerparput. Oqaatiginiakkat pingaarnerpaat ukuupput:

- Suliffeqarfinnik peqqissunik peqataatitsiffiusumillu ataatsimoortitsinermik pilersitsineq aqutigalugu atugarissaartitsiniarnermut aammalu tarnikkut timikkullu peqqissuunissamut siuarsaaniarluni suliniuteqarnissaq piukkunnaateqarluarpoq. Tamanna suliffeqarfinni misissuinitinni aamma ersersinneqartuut malersuisarnerup kiserliornerullu atugaaneritut akertiusumik sunniutaasinnaavoq.
- Suliffeqarfimmiittut tamarmik suliffimmi atugarissaarnissamut peqqissuunissamullu suleqataanissamut akisussaaffeqarput, ingammilli aqutsisut immikkut akisussaaffeqarput.

Aqutsisut akisussaaffiat

- Ersarissumik aqutsisunit tapersorsorneqarnissaq
- Anguniagassiornissaq sinaakkusersuinissarlu
- Inuummarissaasup tapersorsornissaa, ilaatigut inuummarissaasup suleqateqarnissaanik qulakkeerinnikkut
- Ingerlarngani sulisut tapersorsornissaat
- Malitseqartitsinissaq
- Sammisassaqartitsinissanut tunngatillugu ileqqunik pilersitsinissaq
- Aalajaassuseqarnissaq

Inuummarissaasup akisussaaffii

- Peqqinneq pillugu ilisimasaniq ingerlatitseqqiinissaq
- Suleqatit sungiusarnissaat sammisassanullu peqataasarnissaannut kaammattuinnissaq
- Aalajaatsuunissaq

Sulisut/suleqatit akisussaaffii

- Suliniutinut aallarnerneqartunut tapersorsuineq
- Eqeersimaartumik qiimasumillu peqataanissaq
- Aalajaatsuunissaq

Suliniutinik piviusunngortitsiniarnermi piumasagaatit:

- Aqutsisunit sulisunillu tapersorsorneqarnissaq
- Piffissaq
- Isumalluuteqarnissaq
- Tamakkiisumik isiginnittariaaseqarnissaq. Sammisamik ataasiinnarmik ukkataqaannarnerminngaanniit timimik aalatitsinissamik, nerisaqarnermik, peqqissuunermik il.il. qitiutitsisoqarpat annerusumik sunniuteqassaaq.

Suliffeqarfimmi peqqinnerulersitsiniaalluni suliniutit atuutsilerniarnissaannut pissutsit sisamat siursaataasut:

1. Sulisut ataasiakkaat peqataanissaat pissarsiffiusutut isumaqarfiginissaa.
2. Peqataatitsinissamik atuutsilerniarlutik suliniuteqartut atuutsitsiniarnerup ingerlarngani eqaatsumik periuseqarnissaat.
3. Atuutsitsiniarnerup attatiinnarneqarsinnaanissaa ingerlatiinnarneqarsinnaanissaalu.
4. Suliffeqarfimmi ileqquliutiinnarsimasat aqqissuussaanerlu.

*Suliffimmi
peqqinnerulersitsinissamut
atugarissaartitsinerulernissamullu
sulilluarnissassinnik
kissaappatsigit!*

